

**REKOMENDACJE
W ZAKRESIE
NOWELIZACJI
USTAWY
O PRAKTYKACH
ABSOLWENCKICH**

LUTY 2023

Opracowanie

dr Anna Szumińska

dr Sebastian Samol

Piotr Drzewiecki

 **interwencje
młodzieżowe**

**REKOMENDACJE
W ZAKRESIE
NOWELIZACJI USTAWY
O PRAKTYKACH
ABSOLWENCKICH**

dr Anna Szumińska
dr Sebastian Samol
Piotr Drzewiecki

REKOMENDACJE W ZAKRESIE NOWELIZACJI USTAWY O PRAKTYKACH ABSOLWENCKICH

Warszawa 2023

Wydawca:
Instytut Rozwoju Edukacji Prawnej
i Społeczeństwa Obywatelskiego
ul. Nowogrodzka 50/515
00-695 Warszawa
NIP: 7010985917
office@irepso.pl
www.irepso.pl

© Instytut Rozwoju Edukacji Prawnej
i Społeczeństwa Obywatelskiego

Tytuł: Rekomendacje w zakresie nowelizacji
ustawy o praktykach absolwenckich

Autorzy:
dr Anna Szumińska
dr Sebastian Samol
Piotr Drzewiecki

Niniejsze opracowanie sporządzone zostało w ramach projektu Interwencje Młodzieżowe we współpracy z NSZZ Solidarność-80. Projekt realizowany jest przy wsparciu Fundacji PGE. Wszelkie dalsze rozpowszechnianie niniejszego dokumentu bez zgody Instytutu stanowić będzie naruszenie praw autorskich. Nasz zespół chętnie odpowie na wszelkie pytania związane z treścią publikacji. Pozostajemy do Państwa dyspozycji. Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej Instytutu.

Spis treści

Problematyka praktyk i staży oraz postulaty Instytutu Rozwoju Edukacji Prawnej i Społeczeństwa Obywatelskiego w tym zakresie.....	5
Geneza ustawy o praktykach absolwenckich.....	8
Proponowane zmiany w Ustawie o praktykach absolwenckich	11
Wprowadzenie definicji legalnej praktyk absolwenckich.....	11
Doprecyzowanie ograniczeń czasowych dla zawieranej umowy o praktyki absolwenckie.....	13
Wyłącznie odpłatny charakter praktyk absolwenckich.....	15
Zwalczanie mechanizmu odwróconej płatności.....	16
Uwagi dodatkowe.....	20
Ocena skutków wprowadzenia postulowanych zmian.....	21
Podstawy aksjologiczne proponowanych zmian.....	23
Proponowane zmiany – podsumowanie	25

Problematyka praktyk i staży oraz postulatory Instytutu Rozwoju Edukacji Prawnej i Społeczeństwa Obywatelskiego w tym zakresie

Instytut Rozwoju Edukacji Prawnej i Społeczeństwa Obywatelskiego zajmuje się diagnozowaniem problemów społecznych, które dotyczą młodych ludzi w Polsce. Misja Instytutu polega na proponowaniu rozwiązań, które mogą przyczynić się do zniwelowania zdiagnozowanych problemów, pozytywnie wpływając na sytuację przedstawicieli młodego pokolenia w naszym kraju. Pierwsza publikacja IREPSO poświęcona tematyce nieodpłatności praktyk i staży powstała w październiku 2021 roku¹.

Od tego czasu, Instytut prowadzi działania zmierzające do wprowadzenia zmian w prawie, wzmacniających pozycję młodych na rynku pracy (szczególnie w zakresie ustawy o praktykach absolwenckich). Do tej pory, problem był sygnalizowany m.in. w ramach konsultacji społecznych „Młodzi w Pałacu” (prowadzonych przez Doradcę Prezydenta RP ds. młodzieży Łukasza Rzepeckiego) czy podczas posiedzenia Rady ds. Młodzieży Narodowej Rady

¹ Publikacja „Analiza możliwości regulacyjnych staży” autorstwa Piotra Drzewieckiego i Tomasza Opara dostępna jest na stronie internetowej Instytutu pod adresem: <https://irepso.pl/wp-content/uploads/Analiza-mozliwosci-regulacyjnych-stazy-2021.pdf> (dostęp: 28.02.2023 r.).

Rozwoju w dn. 25 listopada 2021 roku². W następnym roku, IREPSO nawiązało współpracę z NSZZ „Solidarność-80”, a wypracowane rekomendacje legislacyjne w uaktualnionej wersji, zostały przekazane do Kancelarii Prezydenta RP celem dalszych prac. Niniejsze opracowanie stanowi podsumowanie prac analitycznych w tematyce nowelizacji ustawy o praktykach absolwenckich prowadzonych w ramach projektu „Interwencje Młodzieżowe”. W naszym zamyśle, służyć ma rozpoczęciu szerszej społecznej dyskusji nad zgłoszonymi postulatami.

Celem zaproponowanych w poniższej publikacji zmian powinno być poprawienie sytuacji osób młodych wchodzących na rynek pracy. Przyświeca nam idea, że za pracę należy się wynagrodzenie. Jakie zmiany postulujemy?

W zakresie ustawy o praktykach absolwenckich:

- **wprowadzenie wymogu odpłatności w umowach o praktyki absolwenckie;**
- **zakaz zawierania umów z mechanizmem tzw. odwróconej płatności (sytuacja, w której to praktykant ponosi koszty związane z możliwością realizacji praktyk);**
- **wprowadzenie definicji praktyk absolwenckich, uwzględniającej że czynności wykonywane w trakcie praktyk mają w istocie charakter „wykonywania pracy”.**

² Zobacz więcej: <https://irepso.pl/pl/staze-i-praktyki-tematem-obrad-rady-ds-mlodziezy-przy-prezydencie-rp/> (dostęp: 28.02.2023 r.).

W zakresie poza przedmiotem niniejszego opracowania:

- **wprowadzenie regulacji poświęconej zasadom odbywania praktyk studenckich, uwzględniającej odpłatny charakter tychże;**
- **obligatoryjną odpłatność praktyk oferowanych przez jednostki administracji publicznej.**

Celem zaproponowanych w poniższej publikacji zmian powinno być poprawienie sytuacji osób młodych wchodzących na rynek pracy. Przyswieca nam idea, że za pracę należy się wynagrodzenie. Jakie zmiany postulujemy?

W zakresie ustawy o praktykach absolwenckich:

- **wprowadzenie wymogu odpłatności w umowach o praktyki absolwenckie**
- **zakaz zawierania umów z mechanizmem tzw. odwróconej płatności (sytuacja, w której to praktykant ponosi koszty związane z możliwością realizacji praktyk);**
- **wprowadzenie definicji praktyk absolwenckich, uwzględniającej że czynności wykonywane w trakcie praktyk mają w istocie charakter „wykonywania pracy”.**

W zakresie poza przedmiotem niniejszego opracowania:

- **wprowadzenie regulacji poświęconej zasadom odbywania praktyk studenckich, uwzględniającej odpłatny charakter tychże;**
- **obligatoryjną odpłatność praktyk oferowanych przez jednostki administracji publicznej.**

Geneza ustawy o praktykach absolwenckich

Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o praktykach absolwenckich została wprowadzona jako odpowiedź na zapotrzebowanie wynikające z braku odpowiedniej instytucji w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Ustawa o praktykach absolwenckich wprowadziła możliwość odbywania praktyk absolwenckich na zasadzie zgody samych zainteresowanych, bez konieczności ingerencji organów administracji państwowej, a także bez dodatkowego obciążenia budżetu państwa. Celem regulacji było szerokie umożliwienie absolwentom praktycznego zapoznania się z zawodem oraz z warunkami, w jakich im przyjdzie w przyszłości pracować. Ustawa miała ograniczać słabe umiejętności praktyczne osób wkraczających na rynek pracy, w tym brak umiejętności obsługi urządzeń powszechnie stosowanych w zakładach pracy. Instytucja praktyki absolwenckiej miała stanowić

alternatywę dla instytucji stażu przewidzianego w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Zawieranie, a także kształtowanie umowy o praktyki absolwenckie, pozostawiono w dużej mierze stronom umowy. Poprzez wyraźne określenie, wyłączono zastosowanie przepisów prawa pracy (z niezbędnymi wyjątkami). Dzięki takiemu rozwiązaniu strony miały uzyskać elastyczną i odformalizowaną możliwość ułożenia wzajemnych stosunków. Powyższe założenia nie znalazły jednak uznania na wśród uczestników rynku pracy, a praktyki absolwenckie są stosunkowo rzadko stosowaną formą przyuczania do zawodu. Z dokumentów wytworzonych w ramach procesu legislacyjnego wynika jednoznacznie, że na etapie prac nad ustawą (lata 2008-2009) ustawodawca nie pochylił się nad problematyką wyłączenia nieodpłatności praktyk. Wynikało to z ówczesnej sytuacji gospodarczej.

Po 14 latach od wprowadzenia praktyki absolwenckie nie spełniają swojej funkcji. Stały się one natomiast wyrazem współczesnego prekariatu, w którym to jedynie część młodych osób może pozwolić sobie (korzystając z uprzywilejowanej sytuacji materialnej) na luksus pracowania za darmo, bez wynagrodzenia. Anachroniczny charakter ustawy o praktykach absolwenckich oraz konieczność wprowadzenia zmian sygnalizowały m.in. Rada Dialogu Społecznego³ czy Europejskie Stowarzyszenie Studentów Prawa ELSA. Dostrzegając nikłe znaczenie o praktykach absolwenckich, Rzecznik Praw Obywatelskich pismem z dnia 29 lipca 2015 r. zwrócił się do Ministra Pracy i Polityki

³ Zob. Uchwała Nr 35 strony pracowników i strony pracodawców Rady Dialogu Społecznego z dnia 19 czerwca 2017 r. w sprawie zaleceń partnerów społecznych dotyczących jakości staży na otwartym rynku pracy.

Spółecznej o dokonanie oceny funkcjonowania tejże ustawy⁴.

Nieodpłatność praktyk absolwenckich powoduje, iż nie są one atrakcyjnym narzędziem, służącym przygotowaniu do funkcjonowania na rynku pracy. W obecnym kształcie, ustawa umożliwia korzystanie z instytucji praktyk absolwenckich niezgodnie z ich przeznaczeniem prowadząc do wyzysku osób młodych. Jakkolwiek od wielu lat, podejmowane są kampanie informacyjne oraz próby nowelizacji ustawy⁵ – problemu nie udało się rozwiązać. W ramach akcji społecznych punktowane było niewłaściwe podejście pracodawców, którego główną cechą było traktowanie praktykantów jako darmowej siły roboczej. Bezpłatne praktyki i staże uznano przy tym za instrument prowadzący do segmentacji rynku pracy i dyskryminacji młodych osób. Przeprowadzone w 2019 roku przez Europejskie Stowarzyszenie Studentów Prawa ELSA badanie "Studenci Prawa w Polsce" wskazało, że 57% studentów z całej Polski nie otrzymało jakiegokolwiek wynagrodzenia za odbywane praktyki, a 86% ankietowanych cieszących się możliwością uzyskania zarobku, otrzymało wynagrodzenie niższe lub równe płacy minimalnej⁶. Należy szacować, że

4 Zob. informację prasową: https://praca.gazetaprawna.pl/artykuly/7935737_rpo-staje-w-obronie-stazystow.html. (dostęp 28.02.2023 r.).

5 Próbę nowelizacji ustawy o praktykach absolwenckich podjęła grupa posłów PO w 2015 roku. Zmiany miały wprowadzić m.in. odpłatność praktyk na poziomie 20% minimalnego wynagrodzenia za pracę (sic!). Zob. <https://www.prawo.pl/oswiata/umowy-o-praktyke-absolwencka-wkrotce-nanowych-zasadach,130692.html> (dostęp: 28.02.2023 r.).

⁶ Warto jednak wskazać, że badanie nie wprowadzało rozróżnienia na praktyki studenckie i praktyki absolwenckie.

skala problemu nie zmieniała się na przestrzeni lat, i w dalszym ciągu występuje. Rynek nie wyeliminował problemu wykorzystywania młodych ludzi za pomocą prekaryjnych, nieodpłatnych praktyk absolwenckich. Z tego względu, niezbędna jest ingerencja ustawodawcy.

Proponowane zmiany w Ustawie o praktykach absolwenckich⁷

Wprowadzenie definicji legalnej praktyk absolwenckich

W celu ustalenia wyłącznie odpłatnego charakteru praktyk absolwenckich, konieczne wydaje się zdefiniowanie „praktyk” (zmiana brzmienia art. 1 ust. 2 Ustawy), w sposób który uwzględni jednak, że w toku praktyki uzyskuje się także wiedzę i poszerza kompetencje. Dotychczasowe brzmienie art. 1 ust 2 Ustawy kładzie nacisk na praktyczną stronę praktyk („uzyskiwanie doświadczenia i nabywanie umiejętności praktycznych niezbędnych do wykonywania pracy”). Może to stanowić argument legalizujący wykonywanie pracy przez praktykantów. Poszerzenie definicji praktyki także o element „zdobywania wiedzy i poszerzania kompetencji” zrównoważy elementy nauki teoretycznej z wykonywaniem czynności praktycznych w toku praktyki. Sugeruje się także zmianę brzmienia art. 1 ust. 2 Ustawy – poprzez wprowadzenie w istocie definicji legalnej „praktyki”.

⁷ Opracowanie dr Anna Szumińska, dr Sebastian Samol.

Proponowane brzmienie:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. [Przedmiot regulacji; cel ustawy]

1. Ustawa określa zasady odbywania praktyk absolwenckich, zwanych dalej "praktykami".
2. Praktyką jest zdobywanie przez praktykantów wiedzy, poszerzenie kompetencji oraz nabywanie doświadczenia i umiejętności praktycznych przygotowujących do wykonywania pracy.

Dodatkowo, zmiany wymagać będzie także art. 5 ust. 2 pkt 1 Ustawy, proponowane brzmienie:

Art. 5.2.

- 1) rodzaj pracy, w ramach której praktykant ma zdobywać wiedzę, poszerzać kompetencje oraz uzyskiwać doświadczenie i umiejętności praktyczne.

Przedmiot regulacji w zakresie nazwy ustawy oraz rodzaju praktyk może zostać uzupełniony w dalszym toku prac legislacyjnych. Cel ustawy może zostać stosownie poszerzony w zależności od instytucji przewidzianych w ustawie oraz zakresu regulacji. Warto rozważyć, czy nie ustalić dopuszczalnych proporcji nabywania przez praktykantów wiedzy teoretycznej oraz wykonywanych

czynności praktycznych, np. poprzez wprowadzenie zapisu: „(...) Dopuszcza się świadczenie przez praktykanta czynności na rzecz podmiotu przyjmującego na praktykę, w wymiarze nie wyższym niż ... czasu tygodniowego wymiaru czasu pracy w ramach praktyki oraz pod warunkiem zgodności czynności z rodzajem pracy, określonym umową o praktykę absolwencką, zgodnie z postanowieniem art. 5 ust. 2 pkt 1”.

Doprecyzowanie ograniczeń czasowych dla zawieranej umowy o praktyki absolwenckie

Ustawa powinna zakładać cenzurę czasową dla możliwości realizowania praktyk. Ust. 1 i ust. 2 opiera się o założenie przyjęte w ustawie o praktykach absolwenckich. Jednakże powinno się umożliwić realizację praktyk, określając przy tym ich maksymalną łączną długość, np. trzy miesiące. Ustawa powinna także przewidywać ostateczny czas, do którego można korzystać z jej dobrodziejstwa.

Art. 3. [Cenzura czasowa, czas trwania praktyk]

1. Osoba fizyczna, osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, zwane dalej "podmiotem przyjmującym na praktyki", może przyjmować na praktyki osobę, która ukończyła co najmniej gimnazjum lub ośmioletnią szkołę podstawową i w dniu rozpoczęcia praktyki nie ukończyła 30. roku życia, zwaną dalej "praktykantem".

2. Przepis ust. 1 stosuje się do osób, które posiadają świadectwo ukończenia szkoły za granicą, uznane za równorzędne świadectwu ukończenia polskiego gimnazjum lub ośmioletniej szkoły podstawowej zgodnie z art. 93 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty

3. Praktyki określone w art. 1 mogą trwać łącznie trzy miesiące, jednak nie dłużej, niż do dnia zakończenia edukacji studiów wyższych.

W związku z uregulowaniem maksymalnego okresu, przez jaki mogą być odbywane praktyki absolwenckie na rzecz jednego podmiotu przyjmującego na praktyki, konieczne jest usunięcie art. 5 ust. 4 Ustawy. Wymagana jest również zmiana brzmienia art. 5 ust. 5 Ustawy:

Art. 5.5. Zawarcie kolejnej umowy pomiędzy praktykantem a tym samym podmiotem przyjmującym na praktykę jest możliwe tylko na łączny okres, o którym mowa w art. 3 ust. 3.

Sugeruje się ponadto rozważyć, czy zasadne jest utrzymywanie limitu wiekowego praktykanta, o którym mowa w art. 2 ust. 1 Ustawy, tj. 30 lat – może to bowiem w określonych przypadkach prowadzić do wykluczenia np. osób kończących studia doktoranckie.

Wyłącznie odpłatny charakter praktyk absolwenckich

W związku ze zniesieniem możliwości odbywania nieodpłatnych praktyk absolwenckich, konieczna jest zmiana przepisu art. 3 Ustawy, poprzez uchylenie ust. 1 tego artykułu, tj. w sposób:

Art. 3. 1. Praktyka może być odbywana odpłatnie lub nieodpłatnie.

2. Wysokość miesięcznego świadczenia pieniężnego nie może przekraczać dwukrotnej wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2017 r. poz. 847 oraz z 2018 r. poz. 650).

W związku ze zniesieniem możliwości odbywania nieodpłatnych praktyk absolwenckich zmiany dotyczyć będą musiały także przepisu art. 5 ust. 6 pkt 1 Ustawy – poprzez jego uchylenie:

Art. 5. 6. W przypadku gdy praktyka odbywana jest:

1) nieodpłatnie – umowa może być rozwiązana na piśmie w każdym czasie;

2) odpłatnie – umowa może być rozwiązana na piśmie z zachowaniem siedmiodniowego terminu wypowiedzenia.

lub zmianę brzmienia na:

Art. 5. 6. Umowa może być rozwiązana na piśmie z zachowaniem siedmiodniowego terminu wypowiedzenia.

Zniesienie nieodpłatności praktyk wymusi też zmianę art. 5 ust. 2 pkt 4 Ustawy, np. na:

Art. 5.2.

4) wysokość świadczenia pieniężnego z tytułu odbycia praktyki przez praktykanta.

Rekomenduje się ustalenie odpłatności za praktyki absolwenckie na poziomie 100% wynagrodzenia minimalnego, względnie - z uwagi na współlistnienie elementów nauki teoretycznej z wykonywaniem czynności praktycznych w toku praktyki – na poziomie 75% wynagrodzenia minimalnego, o czym szerzej w punkcie IV niżej.

Zwalczanie mechanizmu odwróconej płatności

Kolejnym krokiem jest konieczność przeciwdziałania mechanizmowi tzw. odwróconej płatności, czyli praktyce uiszczania opłat przez praktykantów w zamian za możliwość odbycia praktyki absolwenckiej. Powyższe może zostać uregulowane poprzez wprowadzenie zakazów i sankcji za nieprzestrzeganie warunku odpłatności praktyki. Jednocześnie sankcje winny też penalizować inne naruszenia Ustawy.

Proponuje się wprowadzenie następującego przepisu w Ustawie:

Art. [***]. [Zakaz bezpłatnych praktyk, minimalne wynagrodzenie za praktyki, zakaz przyjmowania korzyści za praktyki]

1. Zakazuje się organizowania i prowadzenia nieodpłatnych praktyk z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Organizowanie i prowadzenie nieodpłatnych praktyk możliwe jest jedynie w przypadku [***].

3. Minimalne wynagrodzenie z tytułu odbywania praktyk nie może być niższe od minimalnego wynagrodzenia określonego w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 2 ust. 4 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę z zastrzeżeniem ust. 4.

4. Odbywającym praktyki w niepełnym miesięcznym wymiarze czasu praktyk minimalne wynagrodzenie z tytułu realizowania praktyk oblicza się jako iloczyn godzin zrealizowanych praktyk oraz wysokość minimalnej stawki godzinowej określonej w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 2 ust. 4 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

5. Zakazuje się organizowania i prowadzenia za wynagrodzeniem uiszczanym przez praktykanta, wszelkiego rodzaju form szkoleniowych, w ramach których realizowane są praktyki, określone w art. 2.

Zgodnie z założeniami, ustawa powinna zakazywać organizowania i przeprowadzania nieodpłatnych praktyk. Założenia ustawy przewidują, iż wynagrodzenie z tytułu

Rozdział [***] Odpowiedzialność za wykroczenia przeciwko przepisom ustawy

Art. [***]

1. Kto, będąc podmiotem przyjmującym na praktyki lub działając w jego imieniu:

- 1) zawiera umowę z naruszeniem art. [***],
- 2) wypowiada lub rozwiązuje z praktykantem umowę o praktyki bez wypowiedzenia, naruszając w sposób rażący przepisy ustawy,
- 3) narusza przepisy o tygodniowym normie czasu praktyk lub przepisy o uprawnieniach praktykanta związanych z przerwą od pracy,
- 4) nie prowadzi dokumentacji praktyk,

- podlega karze grzywny od 1000 zł do 30 000 zł.

2. Kto, wbrew obowiązkowi:

- 1) nie wydaje zaświadczenia, określonego w art. [***],
- 2) nie wypłaca w ustalonym terminie wynagrodzenia za praktyki, wysokość tego wynagrodzenia bezpodstawnie obniża albo dokonuje bezpodstawnych potrąceń,

- podlega karze grzywny od 1000 zł do 30 000 zł.

3. Kto, wbrew zakazowi przewidzianemu w art. [***] ust. 5 organizuje lub prowadzi za wynagrodzeniem uiszczanym przez praktykanta szkolenie, w ramach którego realizowane są obowiązkowe praktyki, określone w art. 2, podlega karze grzywny od 1000 zł do 30 000 zł.

realizowania praktyk nie będzie niższe niż minimalne wynagrodzenie za pracę, a w przypadku niepełnego wymiaru czasu praktyk, wynagrodzenie nie może po przeliczeniu na liczbę godzin być niższe od stawki godzinowej przewidzianej dla umów cywilnoprawnych.

Wynagrodzenie z tytułu odbywania praktyk nie powinno być niższe niż wynagrodzenie minimalne za pracę, bowiem umowa o praktykę absolwencką jest umową cywilnoprawną, do której znajdują zastosowanie przepisy Kodeksu pracy wyłącznie na mocy wyraźnego i szczegółowego odwołania przepisami Ustawy. Do umowy o praktykę absolwencką zastosowanie znajdą w szczególności przepisy dotyczące zlecenia, co ma tę konsekwencję, że przyjmując jako zasadę odpłatność praktyki absolwenckiej można także przyjąć zasadę zastosowania minimalnego wynagrodzenia za pracę, jak dla zlecenia. Od zakresu zastosowania Ustawy zależać będzie zatem ostatecznie, jakie praktyki zostaną objęte obowiązkowym wynagrodzeniem minimalnym. Zmiany zakresu zastosowania Ustawy pociągając będą za sobą także konsekwencje w postaci konieczności zastosowania odpłatności objętych Ustawą praktyk w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę. Można też przyjąć zasadę odpłatności za praktyki na poziomie 75% wynagrodzenia minimalnego. Ostateczna wysokość najniższego wynagrodzenia z tytułu praktyki absolwenckiej może ustalić się zatem w toku procesu legislacyjnego.

Ustawa w założeniach ma zawierać przepisy sankcjonujące naruszenie norm wyrażonych w ustawie i kwalifikować je jako wykroczenia. W zakresie wykroczeń dotyczących zasad BHP można zastosować odesłanie do art. 283 kodeksu pracy. Na obecnym etapie nie są konieczne zmiany odesłań

do przepisów Kodeksu pracy, jednak w toku procesu legislacyjnego, w związku z ustaleniem zasady odpłatności, może być konieczne poszerzenie zakresu odwołań do stosownych przepisów Kodeksu pracy.

Art. 5. [Wyłączenie przepisów kodeksu pracy z wyliczeniem]

Do praktyk nie mają zastosowania przepisy prawa pracy, z wyjątkiem art. [***] ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy.

Ustawa co do zasady powinna wyłączać przepisy kodeksu pracy, gdyż ma stanowić kompleksową regulację dotyczącą praktyk. Niemniej, zaleca się wyszczególnienie wprost przepisów kodeksu pracy, które należy stosować przy realizacji praktyk. W szczególności należy wskazać przepisy dotyczące zasad równego traktowania, zakazu dyskryminacji, mobbingu, tygodniowej normy czasu pracy, przerw od pracy, systemów czasu pracy.

Uwagi dodatkowe

Nowelizacja Ustawy wymusi zmiany w innych aktach prawnych, w szczególności ustawie z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy, gdzie konieczne będzie poszerzenie zakresu zadań powierzonych Państwowej Inspekcji Pracy (art. 10) o zadanie ścigania wykroczeń przeciwko przepisom Ustawy.

Ocena skutków wprowadzenia postulowanych zmian

Nowelizacja Ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o praktykach absolwenckich przede wszystkim ma służyć odpłatnemu, praktycznemu przygotowaniu do wykonywania zawodu, jednocześnie umożliwiając praktykantowi zdobywanie wiedzy i kompetencji. Celem nowelizacji jest eliminacja możliwości nieodpłatnego wykonywania praktyk absolwenckich. W ramach praktyk absolwenckich, praktykant świadczy też pracę (usługi) na rzecz organizatora praktyk. Tym samym dla zachowania ekwiwalentności świadczeń, praktykant powinien otrzymywać wynagrodzenie. Wynagrodzenie za praktyki absolwenckie będzie z jednej strony motywowało praktykanta do podejmowania takich praktyk, a także sumiennego ich realizowania. Natomiast organizator praktyk, będąc zobowiązanym do zapłaty wynagrodzenia, będzie wymagał zaangażowania od praktykanta, jak również będzie dążył do efektywnego prowadzenia praktyk. Organizator będzie poprzez praktyki starał się przygotować do pracy swojego przyszłego pracownika. W konsekwencji praktyki absolwenckie przestaną być bezowocnym instrumentem, któremu żadna ze stron nie udziela należytego zaangażowania i uwagi.

Nowelizacja doprowadzi do ograniczenia negatywnego zjawiska, jakim jest organizacja swoistych kursów czy szkoleń, w ramach których to praktykanci uiszczają

wynagrodzenie na rzecz szkolącego. Takie zjawisko negatywnie wpływa na rynek pracy i godzi w zaufanie do instytucji praktyk absolwenckich. Egzekwowanie zakazu organizacji praktyk z mechanizmem odwróconej płatności oraz organizacji praktyk absolwenckich bez żadnego wynagrodzenia będzie możliwe jedynie przy zastosowaniu odpowiedniej sankcji. Norma bez sankcji będzie miała jedynie znaczenie symboliczne. Sankcjonowanie z biegiem czasu wykształci w uczestnikach rynku pracy poczucie obowiązku wynagradzania za pracę (usługi) praktykanta.

Na marginesie należy jednak zaakcentować, że wprowadzenie zakazu stosowania mechanizmu odwróconej płatności będzie miało zastosowanie jedynie do praktyk absolwenckich, organizowanych na podstawie ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o praktykach absolwenckich. Powyższe jest równoznaczne z ryzykiem występowania mechanizmu odwróconej płatności w stosunkach opartych o inne umowy, w szczególności nienazwane umowy cywilnoprawne. Z tego względu zasadnym jest rozważenie, w związku z nowelizacją ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o praktykach absolwenckich, rozszerzenia zakazu stosowania mechanizmu odwróconej płatności, wobec innych, określonych przez ustawodawcę umów – poprzez zmiany legislacyjne w zakresie ustalonym przez ustawodawcę. Jednocześnie, sugeruje się także rozważenie wzmocnienia lub uproszczenia mechanizmów już istniejących w prawie, które pośrednio przeciwdziałają stosowaniu mechanizmowi odwróconej płatności, jak np. możliwość wystąpienia przez osobę świadczącą pracę z powództwem o ustalenie istnienia stosunku pracy (stosunek pracy, jako stosunek bezwzględnie odpłatny, nie może się wiązać z odpłatnością pracownika na rzecz pracodawcy z tytułu możliwości świadczenia pracy).

Podstawy aksjologiczne proponowanych zmian

Zgodnie z zasadami konstytucyjnymi oraz przyjętym w Polsce systemem prawnym za wykonaną pracę należy się wynagrodzenie, którego minimalna wysokość jest określona ustawowo. Osoby młode, wchodzące dopiero na rynek pracy powinny liczyć na wsparcie ze strony Państwa, jako szczególna grupa interesariuszy. Z tego względu, choć sama instytucja praktyk, jako możliwości zdobycia pierwszych doświadczeń zawodowych wydaje się być słuszną, największym problemem młodzieży pozostaje nieprzerwanie ich nieodpłatność, a co za tym idzie, także dodatkowe trudności w stawianiu pierwszych kroków na wymagającym rynku pracy. W tym kontekście, najczęstszym argumentem stażystów jest to, że czują się oni wykorzystywani przez firmy, w których odbywają praktykę zawodową. W jej trakcie powierza się im najprostsze zadania, które nie są związane z ich wyborem zawodowym i zbieraniem doświadczenia, a za wykonanie to których nie otrzymują żadnego wynagrodzenia. Przez to - wskazuje się - uczestnictwo w praktykach ma zbyt często charakter jedynie pozorny, którego skutkiem nie jest nabycie nowych i przydatnych na rynku pracy umiejętności, a jedynie wykonywanie podstawowej, powtarzalnej pracy.

Instytut Rozwoju Edukacji Prawnej i Społeczeństwa Obywatelskiego konsekwentnie stoi na stanowisku, że

wszystkie praktyki i staże powinny być godziwie płatne. Niezależnie od faktu czy mowa tu o obligatoryjnych praktykach studenckich, praktykach absolwenckich czy innej formie umowy cywilnoprawnej opierającej się na założeniach stażu, czynności które podejmuje praktykant powinny być uznawane za wykonywanie pracy. Pracy, za którą naturalnie należy się wynagrodzenie. Praktyki, które służą zastępowaniu stałego zatrudnienia – zwłaszcza na najniższych stanowiskach, które zazwyczaj oferuje się praktykantom generują dodatkowe koszty społeczno-ekonomiczne. Prowadzą do dyskryminacji części osób młodych, które nie są w stanie pokryć swoich kosztów utrzymania jednocześnie wykonując czynności w ramach praktyk nieodpłatnie. Ponadto, praktyki niskiej jakości, a w szczególności praktyki charakteryzujące się ograniczonymi treściami dydaktycznymi, nie prowadzą do znacznego wzrostu produktywności ani nie dają pozytywnych efektów sygnalizacyjnych (ang. *signalling effect*). Koszty społeczne mogą powstawać także w związku ze praktykami bezpłatnymi – ograniczają one szanse na karierę zawodową osobom znajdującym się w gorszej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Jak wskazano w jednym z opracowań dotyczącym kwestii praktyk: „Samo zatrudnienie na umowie o praktyki przekłada się na powstanie i poszerzenie się warstwy tzw. prekariatu, ściśle uzależnionej ekonomicznie od silniejszej strony relacji cywilnoprawnych, na co niebagatelny wpływ ma wprowadzone przez ustawodawcę silne uzależnienie podwładnego od zwierzchnika, łatwość obejścia prawa pracy oraz kosztowe podejście do podwładnego⁸”. I dalej: „(...) Wedle danych GUS prawie

⁸ Nycz, M.A., Umowa o praktyki absolwenckie i umowa o staż uczniowski – charakter prawny. *Studia Prawnicze*, 2021., s. 92

połowa osób między 15. a 34. rokiem życia w II kwartale 2016 roku, która łączyła pracę z nauką (ponad półtora miliona ludzi), za wykonywaną pracę nie dostawała żadnego wynagrodzenia, a ok. 26% osób podejmowało pracę zarówno płatną, jak i niepłatną. Szczątkowe dane statystyczne ujawniają, że praktykanci wykonują proste czynności biurowe i bieżące, za co otrzymują niewielkie wynagrodzenie lub w ogóle nie otrzymują wynagrodzenia⁹.

Proponowane zmiany – podsumowanie

Propozycja nowelizacji ustawy o praktykach absolwenckich wydaje się uzasadnionym krokiem dla zwiększenia atrakcyjności praktyki absolwenckiej, przy jednoczesnym zabezpieczeniu niezbędnych interesów praktykanta. Celem zakładanej nowelizacji ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o praktykach absolwenckich jest:

- **zniesienie nieodpłatności praktyk absolwenckich;**
- **ustalenie wyłącznie odpłatnego charakteru praktyk absolwenckich;**

⁹ Ibidem, s. 92-93.

- **przeciwdziałanie mechanizmowi tzw. odwróconej płatności, tj. praktyce uiszczania opłat przez praktykantów z tytułu możliwości odbycia praktyki absolwenckiej.**

Cel może zostać osiągnięty albo poprzez wprowadzenie zmian do obowiązującej Ustawy (przy czym, z uwagi na fakt, że nowelizacja może wprowadzić porównywalnie dużo zmian w stosunku do objętości Ustawy, zaleca się uchwalenie tekstu jednolitego nowelizowanej Ustawy), bądź też ewentualnie uchwalenie nowej ustawy.

IREP EDUKACJA.
PRAWO.
OBYWATEL.

 **interwencje
młodziężowe**